

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА ІСТОРІОГРАФІЯ

УДК 811.112.2–3

Іван Зимомя

ТВОРЧИЙ ДОРОБОК ТОМАСА БЕРНГАРДА: ДИСКУРС РЕЦЕПЦІЇ

Здійснено спробу проаналізувати дискурс рецепції творчого доробку австрійського письменника Томаса Бернгарда (1931–1989) в українському літературознавстві. Виявлені факти свідчать про наявність позитивної динаміки входження художніх зразків Т. Бернгарда в українську культуру.

Ключові слова: *рецепція, австрійська література, творчість Томаса Бернгарда, австрійсько-українські літературні взаємодії.*

Одним із найбільш плідних дослідницьких напрямків у сучасній філологічній науці є вивчення проблеми засвоєння літературного досвіду крізь призму втілених у ньому концепцій взаємодії явищ, тенденцій, закономірностей, традицій у культурах споріднених і неспоріднених народів. З одного боку, йдеться про національне значення рецептивної парадигми, а з іншого – про її глобальне розуміння. Останнє визначає рівень необхідності рецепції художньої спадщини найбільш активних носіїв тієї чи іншої культури. У зв'язку з цим постає питання: чи творчий доробок Томаса Бернгарда (1931–1989), провідного австрійського письменника другої половини ХХ століття, належне репрезентований в Україні? Йдеться, зокрема, про його малу прозу. Відповідь на це запитання однозначно негативна.

Певне підґрунтя для такого висновку дає зіставлення літературно-критичної рецепції мистецької спадщини Т. Бернгарда в Україні, приміром, на тлі досягнень польського літературознавства. У цьому аспекті відзначимо таку важливу новаторську бібліографічну працю, як „Австрійська література у Польщі у 1980–2008 рр.” [40]. На її сторінках репрезентована хроніка рецепції польськими дослідниками упродовж останнього тридцятиріччя зразків австрійської художньої літератури, а також художньо-публіцистичних і синтетичних жанрів – есе, репортажів, нарисів, кіносценаріїв, кіноновел тощо. Редактори та упорядники видання Едвард Бялек та Катажина Новаковска слушно підкреслили: „Приналежність до „австрійської літератури” багатьох письменників, представлених у книжці, може викликати аргументовані сумніви; зрештою, цей термін усе ще породжує контрверсії й змушує літературознавців із Відня, Граца та Зальцбурга вдаватися до спроб пошуку та визначення так званої австрійськості, тобто відмінних рис позамовної автономії текстів Шніцлера, Канетті, Целана та

Бернгарда” [18, с. 7]. Виходячи з цього, бібліографія охоплює також доробок і авторів, які не творили німецькою мовою, але посідають помітне місце в австрійському літературознавстві. Йдеться, приміром, про здобутки відомого драматурга та режисера Георга Таборі (1914–2007). Упорядники не оминули увагою й ужинок митців, для яких природне творіння двома мовами – німецькою та польською. До таких імен належать, зокрема, Тадеуш Ріттнер (1873–1921), Адам Зелінські (1929), а також представник молодшого покоління, уродженець Варшави Радек Кнапп (1964).

З огляду на рівень репрезентативності духовних устремлінь австрійських письменників у працях польських дослідників літературного процесу високу позицію посідає Т. Бернгард. Катажина Новаковска, авторка гасла „Бернгард Томас (1931–1989)”, комплексно висвітлила конкретні шляхи і факти міжлітературної взаємодії, у тім числі на рівні появи у польськомовних перекладах окремих книжкових позицій, публікацій в антологіях, періодичних виданнях, а також критичних розвідок, присвячених його багатогранній творчості [43]. Щоправда, у замітці до бібліографії дослідниця докладніше зупиняється тільки на виокремленні ролі Т. Бернгарда як одного з найбільш знаних сучасних австрійських драматургів [44, с. 35].

Примітно, що розмаїтість Бернгардових зацікавлень ще за його життя викликала у Польщі суспільний резонанс. Із плином часу він зримо посилювався, набираючи розгону системної рецепції. Так, найбільш доказові розмисли щодо психологічного дискурсу у прозі Т. Бернгарда містяться у дослідженнях Анни Марії Бронжевської. Це засвідчує її монографія під назвою „Феномен страху у прозі Томаса Бернгарда” [21]. З-поміж інших розвідок про його художні досягнення варто виокремити ґрунтовні праці таких дослідників німецькомовного літературного процесу, як Генрик Береза [17], Збігнєв Бохенек [19; 20], Норберт Гонша [25; 26; 27; 28], Стефан Губерт Кашиньські [32; 33; 34], Марек Кендерські [35; 36; 37], Єжи Кох [38], Губерт Орловські [45]. Названі автори приділяють особливу увагу проблемам організації різножанрових текстових структур, коли під пером Т. Бернгарда відбувається вмотивоване вкраплення реалій із його складного життя. Звідси – акцент на таких екзистенціалістських категоріях, як смерть, а також утяжлива особистісна свобода, самозбереження людини у світі абсурду. Так, у статті „Чорна моя новина”. Життя та творчість Томаса Бернгарда” З. Бохенек переконливо зауважив: „Усі прозові твори Бернгарда оповідають про спроби визволення їхніх героїв з екзистенціальних пасток” [19, с. 63]. Йдеться про їхні втечі, розрухи, бунти та про нездатність пристосуватися у приземлених умовах. Водночас ідеться про фіаско подібних утеч, про змарновані мрії, ілюзорні можливості й життєві плани. Головними дійовими особами романів і оповідань виступають роздратовані митці, носії різних інтелектуальних сфер. З огляду на екзистенціальну недугу – хронічну хворобу несприйняття світу – вони втратили здатність творити. Це – злочинці, блазні, невротики, які від речення до речення дедалі більше

губляться у світі слів, розчиняючи сутність у тирадах. Ці персонажі ставлять перед собою настільки високі вимоги, що неспроможні з ними впоратися, а відтак перетворюються на відлюдників, відступників із „мисленням навпаки” [19, с. 63].

Висловлена думка суголосна оцінці Норберта Гонши. Цей визначний польський історик німецької літератури ще 1975 року стверджував: „Кретинізм подається у нього (Томаса Бернгарда. – І.З.) так правдоподібно, що читач змушений докладати значних зусиль, аби завагтися в його автентичності” [26, с. 55]. Гострота естетичного бачення автора збірки оповідань „Мідленд у Стілфсі” справді має нерозривний зв’язок із непростим світом людини. Невід’ємною категорією цього мікрокосмосу є хвороба (як фізична, так і духовна), що провадить до часткової або ж цілковитої втрати гуманістичних вартостей. Перед реципієнтом постає завдання: декодувати зміст тексту, де логіка розповіді свідомо порушена. Сислово наповненість, а також незвична форма подачі життєвого матеріалу за допомогою максимально поглибленого психологізму – це ознаки авторської індивідуальності; вони – визначальні для Т. Бернгарда як прозаїка, драматурга, поета.

Рецепція творчості Т. Бернгарда містить такі передумови, які можуть явити якісно нову модель розвитку діалогу названих неспоріднених літературних систем із погляду вивчення австрійсько-української міжлітературної взаємодії та розширення її перспектив. На користь цієї думки свідчить те, що на зламі ХХ і ХХІ століть письменник став репрезентативним носієм австрійської культури в Україні. Одним із перших, хто високою оцінкою привернув увагу української критики до імені Т. Бернгарда, був визначний учений Дмитро Затонський (1922–2009) [10; 48]. Попри це слід зауважити: питання про місце Т. Бернгарда у німецькомовному літературному процесі ХХ століття українськими літературознавцями на достатньому рівні все ще не осмислене [39, с. 96].

У справі входження творчого набутку Т. Бернгарда у свідомість української громадськості найбільш активно як дослідник і перекладач спричинився Тимофій Гаврилів. Це ілюструють перші видання драматичних творів австрійського письменника українською мовою, що побачили світ упродовж 1999–2008 рр. Ідеться про такі книжкові позиції, як „Старі майстри; Елізабет II: комедія; Катма комедії” [3], „Іммануїл Кант та інші п’єси” [1], „Площа героїв” [2]. Автор цих перекладних інтерпретацій слушно стверджує: „Драматургія Бернгарда – це постійне фронтальне зіштовхування мистецтва і міщанства, п’єси і політики, це неодмінна проблематизація теми „свобода мистецтва”, це неодмінне загострення, схоже на загострення латентної хвороби, це радикальний консерватизм – я б сказав, навіть аристократизм – приватних обставин і публічних стосунків, з одного боку, і радикальна ритмізація синтаксичних структур – з іншого. П’єси Бернгарда, недооцінені літературо- і театрознавством, зрештою як і весь Бернгард, ввійшли в канон сучасного австрійського і німецького

театру” [5, с. 6]. Тут важливо виокремити факт: подібні акценти характерні для його письма загалом і малої прози зокрема.

Дослідницькі зацікавлення Т. Гавриліві охоплюють різножанрові зразки доробку австрійського прозаїка – оповідання, романи, п’єси. Однак пріоритетне зацікавлення науковця здобула саме драматургія Т. Бернгарда. Його перу належать змістовні студії, присвячені самотності різних граней спадщини Т. Бернгарда – оповідань („Оповідання Томаса Бернгарда: розмова, що не відбулася”) [7], драматичних творів („Драматургія Томаса Бернгарда: спроба зорієнтуватися”) [6], а також відомого циклу широких прозових полотен („Уламки мого дитинства і юности, не більше”. Концепція наративу в автобіографічній пенталогії Томаса Бернгарда”) [9]. Особливо заслуговують на увагу ґрунтовні монографії „Ідентичності в австрійській літературі ХХ століття” українського вченого, що побачила світ німецькою мовою („Identitäten in der österreichischen Literatur des XX. Jahrhunderts”) [24], та „Форма і фігура. Ідентичність у художньому просторі” [8]. На їхніх сторінках в окремих розділах подана докладна характеристика – крізь призму проблематики ідентичності „Я-особа-автор” – автобіографічних романів Т. Бернгарда: „Причина. Ознака” („Die Ursache. Eine Andeutung”, 1975); „Підвал. Уникання” („Der Keller. Eine Entziehung”, 1976); „Дихання. Рішення” („Der Atem. Eine Entscheidung”, 1978); „Холод. Ізоляція” („Die Kälte. Eine Isolation”, 1981); „Дитя” („Ein Kind”, 1982). Тут варто відзначити твір „Дихання. Рішення”, бо ж майже суголосну назву має соціальний роман „Рішення” („Die Entscheidung”, 1959) [50] найбільш відомої представниці літератури Східної Німеччини (НДР) Анни Зегерс (1900–1983). Зіставлення обох творів дає можливість продемонструвати різне бачення авторських підходів до змалювання життєвих колізій у розширеному післявоєнному німецькомовному просторі. Анна Зегерс опирається в епічному зображенні на так звані рушійні сили соціалістичного суспільства. Його показне тло, хоч і позначене художньо довершеним малюнком, містить передусім ідеологічні настанови про розбудову уявної, а не реальної картини. Натомість Томас Бернгард зосереджується насамперед на документалізації окремих деталей, що пов’язані з особистим життям автора, пережитим і, зокрема, набутою у конкретних обставинах важкою недугою. До речі, лейтмотив „дихання”, ускладненого внаслідок легеневої хвороби фіктивного персонажа, став провідним і для останнього роману Гайнріха Манна (1871–1950), який в умовах еміграції завершив у 1946-1947 рр. однойменний твір „Дихання” („Der Atem”, 1949) [42].

Окрім Тимофія Гавриліві, слід згадати також студії Лесі Кравченко [4; 13; 14] та Наталії Ольховської [16], яким належить помітний внесок у розвиток бернгардознавства в Україні. Обидві дослідниці присвятили вивченню творчості Т. Бернгарда дисертаційні праці: „Австрійська проблематика” та її художнє втілення у творчості Томаса Бернгарда” – Л. Кравченко [12]; „Прагматико-комунікативні та лінгвостилістичні характеристики драматургічних текстів Томаса

Бернгарда” – Н. Ольховська [15]. Незважаючи на вказані роботи, художній досвід Т. Бернгарда як творця малих епічних форм досі системно не вивчено. А саме висвітлення жанрово-стильової своєрідності його коротких прозових зразків дозволяє вести мову про місткість генологічної свідомості митця щодо логіки цілісного втілення творчого задуму. Це й мотивує функціональну доцільність прочитання фактологічного матеріалу на рівні досліджуваної теми.

Значних успіхів у цьому контексті досягли австрійські та німецькі дослідники. У їхньому арсеналі – вагомий „бернгардівський” доробок, що характеризується розмаїттям інтерпретаційних підходів. До найбільш ґрунтовних належать розвідки Вальтера Васса [51], Ганса Геллера [29], Міхаеля Грабгера [23], Еріха Йооса [30], Петера Карса [31], Андреаса Маєра [41], Інґрід Петраш [46], Йоганнеса Подшуна [47], Леонгарда Фюста [22], Венделіна Шмідт-Денґлера [49]. Розглядаючи праці названих авторів, треба підкреслити: вони в основному охоплюють питання специфіки художнього відображення дійсності, концепції людини, а звідси – проявів естетичної свідомості. Переважна більшість позицій вирізняється націленістю на осмислення активності втручання австрійського письменника у розвиток різнопланових ліній філософського осягнення образів, яким властиві, насамперед, негативні риси. Проте не буде перебільшення, якщо констатувати: студії названих авторів не вичерпують усієї багатоманітності окресленої проблематики. Перспективним напрямком і надалі залишається вивчення жанрово-стильових ознак малої прози Томаса Бернгарда та його художнього світу.

1. *Бернгард Т.* Іммануїл Кант та інші п'єси / Томас Бернгард; [пер., передм., прим. і концепція вид.: Тимофій Гаврилів]. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2002. – 216 с.
2. *Бернгард Т.* Площа героїв / Томас Бернгард; [пер., передм., прим. і концепція вид.: Тимофій Гаврилів]. – Львів : ВНТЛ-Класика, 2008. – 218 с.
3. *Бернгард Т.* Старі майстри; Елізабет II: Комедія; Катма комедії / Томас Бернгард; [пер. з нім.: Тимофій Гаврилів]. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1999. – 275 с.
4. *Бернгард Т.* Три дні / Томас Бернгард; [пер. з нім. Леся Кравченко] // Всесвіт. – К., 1991. – № 4. – С. 174-178.
5. *Гаврилів Т.* Велкам Кант ту Америка, або Американська подорож чистого розуму / Тимофій Гаврилів // Томас Бернгард. Іммануїл Кант та інші п'єси / [пер., передм., прим. і концепція вид.: Тимофій Гаврилів]. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2002. – С. 5-15.
6. *Гаврилів Т.* Драматургія Томаса Бернгарда: спроба зорієнтуватися / Тимофій Гаврилів // Вікно в світ. – К., 2002. – № 2. – С. 77-87.
7. *Гаврилів Т.* Оповідання Томаса Бернгарда: розмова, що не відбулася / Тимофій Гаврилів // Вікно в світ. – К., 2000. – № 2. – С. 114-124.
8. *Гаврилів Т.* Форма і фігура. Ідентичність у художньому просторі : монографія / Тимофій Гаврилів. – Львів : ВНТЛ-Класика, 2009. – 480 с.

9. *Гаврилів Т.* „Уламки мого дитинства і юности, не більше”. Концепція наративу в автобіографічній пенталогії Томаса Бернгарда // Слово і час. – 2005. – № 10. – С. 52-57.
10. *Затонский Д.* Австрийская литература в XX столетии / Дмитрий Затонкий. – М. : Худож. лит., 1985. – 444 с.
11. *Зимомя І.* Модель індивідуалізованого сприйняття дійсності: проза Томаса Бернгарда / Іван Зимомя // І.М. Зимомя. Австрійська література: моделі рецепції тексту : монографія. – Дрогобич-Тернопіль : Посвіт, 2009. – С. 88-114.
12. *Кравченко Л.* „Австрийская проблематика” и ее художественное воплощение в творчестве Томаса Бернхарда : автореферат дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.01.05 „Литература стран Западной Европы, Америки и Австралии”/ Л.С. Кравченко. – Киев, 1991. – 17 с.
13. *Кравченко Л.* Своєрідність роману „Божевілля” в творчій парадигмі Т. Бернгарда / Леся Кравченко // Проблеми гуманітарних наук: Наук. записки ДДПУ. – Дрогобич, 2000. – Вип. 6. – С. 202-211.
14. *Кравченко Л.* Томас Бернгард і сучасна Австрія / Леся Кравченко // Всесвіт. – К., 1989. – № 5. – С. 49-57.
15. *Ольховська Н.* Прагматико-комунікативні та лінгвостилістичні характеристики драматургічних текстів Томаса Бернгарда : дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови”/ Н.С. Ольховська. – Х., 2007. – 202 с.
16. *Ольховська Н.* Прагматико-комунікативні та лінгвостилістичні характеристики драматургічних текстів Томаса Бернгарда : монографія / Наталія Семенівна Ольховська. – К., 2009. – 202 с.
17. *Bereza H.* Oksymoroniczność / Henryk Bereza // Twórczość. – Warszawa, 1993. – Nr 2. – S. 149-151.
18. *Bialek E.* Nota redakcyjna / Edward Bialek, Katarzyna Nowakowska // Literatura austriacka w Polsce w latach 1980–2008. Bibliografia adnotowana / [pod red. Edwarda Białka, Katarzyny Nowakowskiej]. – Wrocław : Oficyna Wydawnicza ATUT, 2009. – S. 5-8.
19. *Bochenek Z.* „Czarna jest moja nowina”. Życie i twórczość Thomasa Bernharda / Zbigniew Bochenek // Odra. – Wrocław, 2004. – Nr. 7–8 (511). – S. 62-64.
20. *Bochenek Z.* Grób Thomasa Bernharda / Zbigniew Bochenek // Odra. – Wrocław, 2007. – Nr. 2. – S. 77-80.
21. *Bronżewska A.M.* Fenomen lęku w prozie Thomasa Bernharda / Anna Maria Bronżewska. – Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1989. – 114 S.
22. *Fuest L.* Kunstwahnsinn irreparabler: eine Studie zum Werk Thomas Bernhards / Leonhard Fuest. – Frankfurt am Main ; Berlin ; Bern ; Bruxelles ; New York ; Wien : Lang, 2000. – 375 S.
23. *Grabher M.* Der Protagonist im Erzählwerk Thomas Bernhards / Michael Grabher. – Hamburg : Kovac, 2004. – 423 S.
24. *Havryliv T.* Identitäten in der österreichischen Literatur des XX. Jahrhunderts. Monographie / Тимofій Havryliv. – Lviv : VNTL-Klasyka, 2008. – 408 S.
25. *Honsza N.* Dżungla samotności / Norbert Honsza // Marian Szyrocki, Norbert Honsza. Szkice z literatury niemieckiej XX wieku. – Wrocław : W-wo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1978. – S. 219-227.

26. *Honsza N.* Tęsknota za szlachetnością / Norbert Honsza // Norbert Honsza. Kształt i struktura. Literatura NRF, Austrii i Szwajcarii po roku 1945. – Katowice : Śląsk, 1975. – S. 45-55.
27. *Honsza N.* Thomas Bernhard, alpejski Beckett / Norbert Honsza // Norbert Honsza. Podróże literackie. Pomosty kulturowe. Niemcy, Austria, Szwajcaria. – Wrocław : Oficyna Wydawnicza Atut, 2004. – S. 135-141.
28. *Honsza N.* Thomas Bernhard czyli dżungla samotności / Norbert Honsza // Odra : miesięcznik społeczno-kulturalny. – Wrocław, 1975. – Nr 2. – S. 60-61.
29. *Höller H.* Kritik einer literarischen Form. Versuch über Thomas Bernhard / Hans Höller. – Stuttgart : Akademischer Verlag Heinz, 1979. – 157 S.
30. *Jooß E.* Aspekte der Beziehungslosigkeit. Zum Werke von Thomas Bernhard / Erich Jooß. – Selb : Notos, 1976. – 109 S.
31. *Kahrs P.* Thomas Bernhards frühe Erzählungen: rhetorische Lektüren / Peter Kahrs. – Würzburg : Königshausen und Neumann, 2000. – 239 S.
32. *Kaszyński S.H.* Das Schloss als Identitätszeichen der österreichischen Gegenwartsliteratur / Stefan H. Kaszyński // Stefan H. Kaszyński. Identität. Mythisierung. Poetik. Beiträge zur österreichischen Literatur im 20. Jahrhundert. – Poznań : Wydawnictwo naukowe UAM, 1991. – S. 136-158.
33. *Kaszyński S.H.* Die endgültige Zerstörung des Mythos? Zu Thomas Bernhards Theaterstück Heldenplatz / Stefan H. Kaszyński // Stefan H. Kaszyński. Österreich und Mitteleuropa. Kritische Seitenblicke auf die neuere österreichische Literatur. – Poznań : W-wo naukowe UAM, 1995. – S. 185-194.
34. *Kaszyński S.H.* Seit drei Jahrzehnten präsent. Zur Rezeption in Polen / Stefan H. Kaszyński // Kontinent Bernhard. Zur Thomas-Bernhard-Rezeption in Europa; [hrsg. von Wolfgang Bayer]. – Wien, 1995. – S. 430-444.
35. *Kędzierski M.* Egocentryk w poszukiwaniu bliźniego swego. Proza Thomasa Bernharda / Marek Kędzierski // Thomas Bernhard. Bratanek Wittgensteina: Przyjaźń; [przeł. z niem. Marek Kędzierski]. – Kraków : Oficyna Literacka, 1997. – S. 3-53.
36. *Kędzierski M.* Po śmierci Thomasa Bernharda / Marek Kędzierski // Literatura na świecie. – Warszawa, 1991. – Nr. 6. – S. 4-20.
37. *Kędzierski M.* Posłowie / Marek Kędzierski // Thomas Bernhard. Przegrany; [przeł. i posł. opatrzył Marek Kędzierski]. – Warszawa : Czytelnik, 2002. – S. 189–207.
38. *Koch J.* Thomas Bernhard / Jerzy Koch // Twórczość. – Warszawa, 1984. – Nr 1. – S. 130–135.
39. *Komarnytska T.* Versuch einer interkulturellen Bernhard-Rezeption in der Ukraine / Tetjana Komarnytska // Thomas Bernhard – eine Einschärfung; [hrsg. von Joachim Hoell]. – Berlin : Vorwerk, 1998. – S. 96–98.
40. Literatura austriacka w Polsce w latach 1980–2008. Bibliografia adnotowana / [pod red. Edwarda Białka, Katarzyny Nowakowskiej]. – Wrocław : Oficyna Wydawnicza ATUT, 2009. – 518 s.
41. *Maier A.* Die Verführung. Thomas Bernhards Prosa / Andreas Maier. – Göttingen : Wallstein-Verl., 2004. – 303 S.
42. *Mann H.* Der Atem : Roman / Heinrich Mann. – Amsterdam : Querido Verlag, 1949. – 354 S.
43. *Nowakowska K.* Bernhard Thomas (1931–1989) / Katarzyna Nowakowska // Literatura austriacka w Polsce w latach 1980–2008. Bibliografia adnotowana /

- [pod red. Edwarda Białka, Katarzyny Nowakowskiej]. – Wrocław : Oficyna Wydawnicza ATUT, 2009. – S. 35-50.
44. *Nowakowska K.* Polska recepcja twórczości Thomasa Bernharda / Katarzyna Nowakowska // *Literatura austriacka w Polsce w latach 1980–2008. Bibliografia adnotowana* / [pod red. Edwarda Białka, Katarzyny Nowakowskiej]. – Wrocław : Oficyna Wydawnicza ATUT, 2009. – S. 35-36.
 45. *Orłowski H.* Thomas Bernhard – „Mróz” / Hubert Orłowski // H.Orłowski. *Wobec zniewoleń krótkiego stulecia. Szkice o literaturze austriackiej i niemieckiej.* – Wrocław : Oficyna Wydawnicza Atut, 1997. – S. 81-84.
 46. *Petrasch I.* Die Konstitution von Wirklichkeit in der Prosa Thomas Bernhards: Sinnbildlichkeit und groteske Überzeichnungen / Ingrid Petrasch. – Frankfurt/Main ; Bern ; New York : Peter Lang, 1987. – 346 S.
 47. *Podszun J.F.G.* Untersuchungen zum Prosawerk Thomas Bernhards. Die Studie und der Geisteshensch. Entwicklungstendenzen in der literarischen Verarbeitung eines Grundmotivs / Johannes F.G.Podszun. – Frankfurt/M. : Peter Lang, 1998. – 175 S.
 48. *Satonsky D.* Der sowjetische Bernhard oder Die Macht der Tradition. Zur Rezeption in Russland und in der Ukraine / Dimitri Satonsky // *Kontinent Bernhard: zur Thomas-Bernhard-Rezeption in Europa*; [hrsg. von Wolfram Bayer]. – Wien : Böhlau, 1995. – S. 401-417.
 49. *Schmidt-Dengler W.* Der Übertreibungskünstler. Studien zu Thomas Bernhard / Wendelin Schmidt-Dengler. – Wien : Sonderzahl, 1989. – 111 S.
 50. *Seghers Anna.* Die Entscheidung / Anna Seghers. – Berlin-Weimar : Aufbau-Verlag, 1959. – 597 S.
 51. *Weiss W.* Zwischenbilanz – österreichische Beiträge zur Gegenwartsliteratur / Walter Weiss // *Literatur und Literaturgeschichte in Österreich*; [hrsg. von Ilona T. Erdélyi]. – Budapes : Akadémiai Kiadó, 1979. – S. 203-215.

Аннотация

Предпринята попытка проанализировать дискурс рецепции творчества австрийского писателя Томаса Бернхарда (1931-1989) в украинском литературоведении. Выявленные факты свидетельствуют о наличии позитивной динамики вхождения художественных образов Т. Бернхарда в украинскую культуру.

Ключевые слова: *рецепция, австрийская литература, творчество Томаса Бернхарда, австрийско-украинские литературные взаимодействия.*

Summary

In the article the question of the reception of Thomas Bernhard's (1931-1989) works in Ukrainian literary process has been analysed. Ascertained facts are indicative of the existence of positive dynamic in regard to Bernhard's relations with Ukrainian culture.

Key words: *reception, Austrian literature, work of Thomas Bernhard, Austrian-Ukrainian literary dialogue.*

Стаття надійшла до редколегії 22.09.2010 р.